УДК 373.3/.5.091.32:796.41

Кривенко А. П.

ORCID 0000-0003-4846-0885
Researcher ID AAC-7717-2020

Кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент кафедри спорту Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (м. Чернігів, Україна) E-mail: an.kryvenko2017@gmail.com

Желізний М. М.

ORCID 0000-0001-8894-8549
Researcher ID AAC-7648-2020

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спорту Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (м. Чернігів, Україна) E-mail: MNZelezny@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УРОКУ (МОДУЛЬ «ГІМНАСТИКА») В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ

Стаття присвячена пошуку шляхів підвищення ефективності уроку фізичної культури («модуль «Гімнастика») в основній школі. Фахівці вказують на низьку ефективність уроків фізичної культури, які не забезпечують школярам необхідний обсяг рухової активності. Одним із основних компонентів, що характеризує фізичне навантаження учнів, є моторна щільність уроку. Впровадження модуля «Гімнастика» в навчальний процес з фізичного виховання в основній школі показало, що дуже часто вчитель не може забезпечити високу моторну щільність уроку. На нашу думку, правильна організація учнів на уроці і раціональна методика навчання допоможе у вирішенні проблеми, а саме – підвищити моторну щільність уроку.

Мета роботи: *обґрунтувати окремі організаційні-методичні аспекти уроку фізичної культури (модуль «Гімнастика») в основній школі, які сприяють підвищенню обсягу рухової активності школярів.*

Методологія. *Ми використовували такі методи дослідження: аналіз і узагальнення науково-методичної літератури та інтернет-джерел, педагогічне спостереження.*

Наукова новизна*: уточнено та доповнено відомості про організаційні аспекти уроку. Обґрунтовано способи організації і проведення загально-розвивальних вправ, які підвищують моторну щільність уроку (модуль «Гімнастика») в основній школі.*

Висновки*. Розглядаючи питання організації учнів на уроці, вчитель повинен враховувати: завдання уроку, контингент учнів і матеріально-технічне забезпечення. При виборі способів проведення загально-розвивальних вправ, потрібно надавати перевагу інтенсивним: поточно-прохідному, роздільно-прохідному, змінно-прохідному та поточному. В основній частині уроку, при навчанні вправам на гімнастичних приладах, для підвищення моторної щільності необхідно застосовувати допоміжні прилади і обладнання. Поточний спосіб виконання вправ необхідно використовувати тільки після того, як учні вивчили вправи.*

Ключові слова*: основна школа, урок фізичної культури, школярі, моторна щільність, організаційно-методичні аспекти.*

Постановка проблеми. В останні роки гостро піднімається проблема підвищення ефективності уроків фізичної культури у загальноосвітніх школах. Здоров'я сучасної учнівської молоді знижується, а основною причиною є недостатній рівень рухової активності [8, 204]. Важливим фактором при навчанні вправ під час уроків фізичної культури є наявність відповідної матеріально-технічної бази та інтересу школярів до різних варіативних модулів навчальної програми [13, 184]. При проведенні уроків (модуль «Гімнастика») у вчителів виникають труднощі при організації учнів та забезпечення високої рухової активності учнів під час вирішення конкретних завдань уроку.

Враховуючи недостатню кількість досліджень вчених, пов'язаних з організацією уроків фізичної культури (модуль «Гімнастика»), вище наведене є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему підвищення ефективності уроку фізичної культури у загальноосвітній школі досліджували багато вчених (Т. Круцевич, М. Носко, А. Цьось, Н. О. Качан, Москаленко, О. Алфьоров, О. Власюк, В. Рубан, Л. Кузьмина, Н. Сороколіт, С. Сембрат, В. Погребний та ін.).

© Кривенко А. П., Желізний М. М., 2021
DOI: 10.5281/zenodo.4769371

Організація сучасного уроку з фізичної культури визначається державною програмою. Урок повинен відповідати організаційним, дидактичним, психологічним та санітарно-гігієнічним вимогам, які між собою тісно пов'язані. Організаційні вимоги передбачають правильне визначення мети та завдань уроку, раціональну його структуру, підтримання високої активності та працездатності учнів, оптимального використання робочого часу та підтримування дисципліни [3, 393].

На думку І. Боднар [1, 15], ефективність уроків фізичної культури зі школярами спеціальної медичної групи середнього шкільного віку оцінюється як мінімальна. З'ясовано, що тривалість вправ з ЧСС до 120 уд./хв. була надмірною, з ЧСС 130-140 уд./хв. – недостатньою, що не відповідало встановленому критерію.

Можна погодитись з думкою О. Власюк [2, 31–32], яка вказує на ряд усе ще невирішених проблем у фізичному вихованні молоді, в тому числі на низьку ефективність уроків фізичної культури. Необхідно вдосконалювати та оновлювати систему фізичного виховання відповідно до вимог сучасності. Тому, змінюючи зміст фізичного виховання, форми і способи його організації, з часом, модернізована система фізичного виховання зможе стати ефективною для поліпшення здоров'я різних груп населення.

Н. Москаленко, О. Алфьоров [7, 197–199], які вивчали організаційно-методичні аспекти сучасного уроку фізичної культури, вважають що вчитель повинен реалізовувати такі вимоги до сучасного уроку: забезпечення диференційованого підходу до учнів; використовувати інноваційні методи навчання і виховання та здійснення міжпредметних зв'язків; формувати в учнів уміння і навички до самостійних занять фізичними вправами; досягнення оптимальної рухової активності всіх учнів протягом кожного уроку; ураховувати мотиви та інтереси учнів до занять фізичними вправами.

Дослідженнями встановлено, що у закладах загальної середньої освіти Львівської області найбільш розповсюдженими для вивчення у 8-х класах є такі види спорту: волейбол, футбол, легка атлетика, баскетбол. Узагальнені результати опитування учнів показали, що ігрові види спорту вивчають на уроках в школі у межах 88,6-82,7% , а хочуть вивчати значно менше – у межах 53,3-47% учнів. Варіативний модуль «Легка атлетика» широко впроваджена, її вивчають 85,3% учнів, а хочуть вивчати 40,6%. Гімнастику під час уроків вивчають 62,7%, а бажають вивчати 37,3% учнів [13, 185].

Ефективність уроку фізичної культури в значній мірі залежить від компетентності вчителя. Г. Гончар [4, 53, 54], яка проаналізувала особливості та структуру професійної діяльності вчителя фізичної культури, вважає що структуру всіх видів діяльності вчителя утворюють три основні компоненти: організаційний, комунікаційний та науково-творчий. Проте, всі ці компоненти неоднозначно представлені у структурі особистості. У різних варіантах кожний з компонентів може бути провідним, а інші – фоновими, що обумовлює різницю у моделі вчителя. Співвідношення цих компонентів у структурі особистості дає можливість виявити творчий підхід при підготовці майбутнього фахівця з фізичного виховання.

Аналізуючи дані досліджень і публікацій, важливо відмітити, що існують різні шляхи вирішення проблеми підвищення ефективності уроків фізичної культури в школі. Проте, фахівці мало уваги приділяють окремим організаційно-методичним аспектам уроку (модуль «Гімнастика»).

Мета роботи: обґрунтувати окремі організаційні-методичні аспекти уроку фізичної культури (модуль «Гімнастика») в основній школі, які сприяють підвищенню обсягу рухової активності школярів.

Методологія. Ми використовували такі методи дослідження: аналіз і узагальнення науково-методичної літератури та інтернет-джерел, педагогічне спостереження.

Результати дослідження. Урок з фізичної культури в основній школі проводиться згідно навчальних програм, затвердженими наказом МОН України від 23.10.2017 № 1407. Програма побудована за модульною системою. На кожний з обраних модулів відводиться приблизно однакова кількість годин (18 і більше). Критеріями вибору варіативних модулів у 5-9 класах є наявність матеріально-технічної бази, спортивні регіональні традиції, кадрове забезпечення та бажання учнів (за результатами опитування) [9].

Один із основних компонентів, що характеризує фізичне навантаження учнів є моторна щільність (МЩ), яка повинна регулюватися в залежності від віку, статі, фізичної підготовленості, а також від завдань уроку. Встановлено, що на уроках з баскетболу МЩ склала – 47 %, а на уроках з легкої атлетики і гімнастики, відповідно 29% і 26% [6, 29]. Як бачимо, на уроках з гімнастики найнижча МЩ.

Плануючи урок, необхідно визначити його зміст, методику і організацію згідно з темою, враховуючи інтереси і мотивацію школярів [12, 165]. Проте, потрібно не забувати, що вирішити конкретне завдання можливо лише в конкретній ситуації. Це можливо лише за умови наявності правильно складених документів планування і створення необхідних умов для їх реалізації [15, 26].

Важливим є організаційне забезпечення уроку під час його проведення, адже якість уроку залежить від того, як педагог вирішить організаційні завдання [11]:

1) забезпечення максимальної зайнятості учнів;

2) раціональне розміщення учнів в залі чи на майданчику, щоб вчитель їх бачив;

3) забезпечення оптимальних умов для постійного контролю та регулювання фізичних навантажень школярів;

4) використання оптимальної кількості інвентарю, приладів та обладнання; оптимальна кількість змін місць занять;

5) забезпечення на уроці порядку й дисципліни.

Для організації учнів на уроці вчитель фізичної культури може використовувати [14]:

1) елементарні способи управління (шикування і перешикування, розмикання, пересування від одного місця занять до іншого тощо. При цьому вчитель використовує команди або розпорядження);

2) різні способи виконання загально-розвивальних вправ (ЗРВ);

3) методи організації діяльності учнів.

На думку фахівців [5, 118], перед проведенням уроку фізичної культури вчитель повинен організувати клас, зацікавити учнів. Підготовка до уроку передбачає час і місце перевдягання та порядок в роздягальні; спосіб шикування і перехід до місця занять, місце шикування на початку та в кінці уроку; підготовка і рапорт чергового про готовність класу до занять; дотримування вимог при підготовці місць занять; організований вихід учнів із зали.

Підготовча частина уроку фізичної культури (модуль «Гімнастика») в основній школі триває 8-12 хв. У цій частині уроку виконують стройові прийоми, повороти на місці, а також вправи або ігрові завдання для активізації уваги учнів. Потім учні виконують різновиди ходьби, бігу, стрибків і танцювальні кроки, які виконують поточно-прохідним способом. При цьому можна використовувати фігурні пересування (по діагоналі, змійкою тощо). Також доцільно включити декілька вправ (наприклад, для м'язів рук і плечового поясу, тулуба і ніг) і провести їх роздільно-прохідним способом. При проведенні вправ вчитель подає команди або розпорядження і робить необхідні вказівки та виправляє помилки, які допускають учні. Ці способи проведення ЗРВ забезпечують високу МЩ занять.

Після цього потрібно підготувати клас для проведення комплексу ЗРВ на місці. Для кращої організації учнів використовуються перешикування і розмикання. Для вивчення нового комплексу ЗРВ, як правило, використовують роздільний спосіб, а МЩ при цьому низька. Тому після вивчення комплексу ЗРВ, на наступних уроках можна використовувати поточний (інтенсивний) спосіб виконання вправ. Вчитель по ходу виконання, показує вправи і подає необхідні команди та виправляє помилки. Це вимагає від вчителя високої фахової майстерності, але забезпечує високу МЩ підготовчої частини уроку.

Також у підготовчій частині уроку можна використовувати змінно-прохідний спосіб. Для цього клас шикують на одній із меж, наприклад в колону по чотири з інтервалом два кроки. Вчитель, стоячи спиною до класу, починає виконувати вправу, пересуваючись до протилежної межі. Учні вслід за вчителем починають виконувати вправи по черзі (наприклад, кожна зміна через вісім рахунків). Для підвищення МЩ учням дають додаткові завдання, наприклад після виконання вправи учні повертаються на свої місця в обхід стрибками, випадами тощо. Отже, використовуючи інтенсивні способи проведення ЗРВ можна досягти високої моторної щільності в підготовчій частині уроку.

Тривалість основної частини уроку складає 30-35 хвилин. В ній вирішуються конкретні завдання уроку. Варіативний модуль «Гімнастика» передбачає вивчення такого навчального матеріалу в основній школі [10, 116-117]: теоретичні відомості, спеціальну фізичну підготовку, вправи на гімнастичних приладах (колода, бруси, перекладина, опорний стрибок), акробатичні вправи, лазіння по канату, стрибки зі скакалкою. Програмою передбачено виконання навчальних нормативів.

Як правило, в основній частині уроку використовують такі способи організації учнів: груповий, поточний, змінний (різновид фронтального), а також фронтальний. Для організації учнів найчастіше використовують груповий спосіб. Але це призводить до зниження моторної щільності уроку, особливо при виконанні вправ на брусах, перекладині та опорному стрибку. В залі одночасно може працювати декілька відділень. Вчитель працює з тим відділенням, де учні виконують найскладніші завдання. Робота по відділенням передбачає підготовку груповодів (помічників), тому вчитель заздалегідь готує спеціальні картки. Для підвищення моторної щільності при навчанні вправам, вчитель може використовувати одночасно декілька приладів (наприклад, бруси високі, бруси низькі, стоялки тощо). Окремим учням необхідно давати індивідуальні завдання.

Вивчаючи акробатичні вправи, необхідно організувати роботу так, щоб учні виконували завдання вчителя одночасно. Для цього застосовують фронтальний спосіб (наприклад, стоячи в шерензі з інтервалом два кроки). Також вправи можна виконувати в парах (один виконує, а інший – допомагає). Поточний спосіб організації учнів використовується тоді, коли учні добре вивчили вправи (опорний стрибок, перекиди тощо).

Вчитель весь час контролює роботу відділень і при необхідності робить вказівки і зауваження. Під час зміни місць роботи відділень вчитель подає відповідні команди. Груповод повинен вміти показати вправи та володіти навичками страховки і допомоги.

Для розвитку фізичних здібностей використовують різні способи організації діяльності учнів: фронтальний, коловий (його часто називають різновидом поточного), змінний та інші.

В заключній частині уроку діти виконують повільну ходьбу, дихальні вправи тощо. Вчитель підводить підсумки уроку і дає домашні завдання

Висновки. Розглядаючи питання організації учнів на уроці, вчитель повинен враховувати: завдання уроку, контингент учнів і матеріально-технічне забезпечення.

При виборі способів проведення загально-розвивальних вправ, потрібно надавати перевагу інтенсивним: поточно-прохідному, роздільно-прохідному, змінно-прохідному та поточному.

В основній частині уроку, при навчанні вправам на гімнастичних приладах, для підвищення моторної щільності необхідно застосовувати допоміжні прилади і обладнання. Поточний спосіб виконання вправ необхідно використовувати тільки після того, як учні вивчили вправи.

Компетентність вчителя є основним критерієм проведення якісного уроку фізичної культури (модуль «Гімнастика») в основній школі.

References

1. Боднар І. Ефективність уроків фізичної культури зі школярами спеціальної медичної групи. *Спортивний вісник Придніпров'я.* 2014. № 1. С. 12–16.
   Bodnar, I. (2014). Efektivnist urokiv fizichnoyi kulturi zi shkolyarami spetsialnoyi medichnoyi grupi [The effectiveness of physical education lessons with students of a special medical group]. *Sportivniy visnik Pridniprov'ya – Sportyvnyi visnyk Prydniprovia,* 1, 12–16 [in Ukrainian].
2. Власюк О. Деякі проблеми фізичного виховання школярів і сучасні шляхи їх розв'язання. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2016. № 3. С. 30–33.
   Vlasyuk, O. (2016). Deyaki problemi fIzichnogo vihovannya shkolyariv i suchasni shlyahi yih rozv'yazannya [Some problems of physical education of schoolchildren and modern ways of their solution]. *Sportivniy visnik Pridniprov'ya – Sportyvnyi visnyk Prydniprovia*. 3, 30–33 [in Ukrainian].
3. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб., доп. Київ: Академвидав, 2007. 616 с.
   Volkova, N. P. (2007). Pedagogika [Pedagogy]. Kyiv, Ukraine : Akademvydav.
4. Гончар Г. І. Особливості та структура професійної діяльності викладача фізичного виховання. *Слобожанський науково-спортивний вісник.* 2015. № 2. С. 53-56.
   Gonchar, G. I. (2015). Osoblivosti ta struktura profesiynoyi dIyalnosti vikladacha fIzichnogo vihovannya [Features and structure of professional activity of a physical education teacher]. *Slobozhanskyi naukovo-sportyvnyi visnyk – Slobozhansky scientific and sports bulletin*, 2, 53–56 [in Ukrainian].
5. Занина Т. Н., Занина П. В. Организационные аспекты урока физической культуры. *Вестник Таганрогского государственного университета*. 2015. № 2. С. 118–121.
   Zanina, T. N., Zanina, P. V. (2015). Organizatsionnyie aspektyi uroka fizicheskoy kulturyi [Organizational aspects of physical culture lesson]. *Vestnyk Tahanrohskoho hosudarstvennoho unyversyteta – Bulletin of Taganrog State University*, 2, 118–111 [in Russian].
6. Кузьмина Л. И., Чиженок Т. М. Изучение педагогических основ современного урока физической культуры. *Вісник Запорізького національного університету.* 2016. № 2. С. 26–31.
   Kuzmina, L. I., Chizhenok, T. M. (2016). Izuchenie pedagogicheskih osnov sovremennogo uroka fizicheskoy kulturyi [Studying the pedagogical foundations of a modern physical education lesson]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu – Bulletin of Zaporizhia National University*, 2, 26–31 [in Russian].
7. Москаленко Н., Алфьоров О. Організаційно-методичні аспекти сучасного уроку фізичної культури. *Спортивний вісник Придніпров'я*, 2016. № 1. С. 196–200.
   Moskalenko, N., Alferov, O. (2016). Organizatsiyno-metodichni aspekti suchasnogo uroku fIzichnoyi kulturi [Organizational and methodological aspects of a modern lesson of physical culture]. *Sportivniy visnik Pridniprov'ya – Sportyvnyi visnyk Prydniprovia*, 1, 196–200 [in Ukrainian].
8. Москаленко Н., Решетилова В., Михайленко Ю. Сучасні підходи щодо підвищення рухової активності дітей шкільного віку. *Спортивний вісник Придніпров'я.* 2018. № 1. С. 203–208.
   Moskalenko, N., Reshetylova, V., Mykhaylenko, (2018). Y. SuchasnI pidhodi schodo pidvischennya ruhovoyi aktivnostIi ditey shkilnogo viku [Modern approaches to increase motor activity of school-age children]. *Sportivniy visnik Pridniprov'ya – Sportyvnyi visnyk Prydniprovia,* 1, 203–208 [in Ukrainian].
9. Методичні рекомендації щодо особливостей викладання фізичної культури в 2020/2021 навчальному році. URL: https://u.to/hqD_Gg (дата звернення : 14.02.2021).
   Metodichni rekomendatsiyi schodo osoblivostey vikladannya fizichnoyi kulturi v 2020/2021 navchalnomu rotsi [Methodical recommendations on the peculiarities of teaching physical culture in the 2020/2021 academic year]. Retrieved from : https://u.to/hqD_Gg [in Ukrainian].
10. Навчальна програма з фізичної культури (5-9 класи), від 23 жовтня 2017 р. № 1407. URL: https://u.to/RbwNGw (дата звернення : 12.01.2021).
    Navchalna programa z fIzichnoyi kulturi (5-9 klasi) (2017). 1407. [Physical education curriculum (grades 5-9)]. Retrieved from: https://u.to/RbwNGw [in Ukrainian].
11. Організаційні аспекти проведення занять фізичними вправами на уроці. URL: https://u.to/IFn8Gg (дата звернення : 14.02.2021).
    Organizatsiyni aspekti provedennya zanyat fizichnimi vpravami na urotsi [Organizational aspects of physical education classes in the classroom]. Retrieved from: https://u.to/IFn8Gg [in Ukrainian].
12. Рубан В. Особливості педагогічних технологій оздоровлення школярів у процесі фізичного виховання. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2017. № 3. С. 163–167.
    Ruban, V. (2017). Osoblivosti pedagogichnih tehnologiy ozdorovlennya shkolyariv u protsesI fizichnogo vihovannya [Features of pedagogical technologies of rehabilitation of schoolchildren in the process of physical education]. *Sportivniy visnik Pridniprov'ya – Sportyvnyi visnyk Prydniprovia,* 3, 163–167 [in Ukrainian].
13. Сороколіт Н. Впровадження варіативних модулів навчальної програми з фізичної культури в учнів 8-х класів. *Спортивний вісник Придніпров'я.* 2017. № 3. С. 184–188.
    Sorokolit, N. (2017). Vprovadzhennya variativnih moduliv navchalnoyi programi z fizichnoyi kulturi v uchniv 8-h klasiv [Introduction of variable modules of the curriculum in physical culture in 8th grade students]. *Sportivniy visnik Pridniprov'ya – Sportyvnyi visnyk Prydniprovia*, 3, 184–188 [in Ukrainian].

14. Урок як основна форма фізичного виховання школярів. URL : https://u.to/yzkBGw (дата звернення : 14.02.2021).
Urok yak osnovna forma fizichnogo vihovannya shkolyariv [Lesson as the main form of physical education of schoolchildren]. Retrieved from : https://u.to/yzkBGw [in Ukrainian].

15. Цьось А. В., Балахнічова Г. В., Заремба Л. В. Сучасні технології викладання спортивних дисциплін : навч. посіб. Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2010. 132 с.
Tsyos, A. V., Balakhnichova, G. V., Zaremba, L. V. (2010). Suchasni tehnologiyi vikladannya sportivnih distsiplin [Modern technologies of teaching sports]. Lutsk, Ukraine : University. Lesya Ukrainka [in Ukrainian].

Kryvenko A.

ORCID 0000-0003-4846-0885
Researcher ID AAC-7717-2020

PhD in Physical Education and Sports, Assistant professor,
Associated professor of the Sports Department,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: an.kryvenko2017@gmail.com

Zheliznyi M.

ORCID 0000-0001-8894-8549
Researcher ID AAC-7648-2020

PhD in Pedagogical Sciences, Assistant professor,
Associated professor of the Sports Department,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: MNZelezny@gmail.com

ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS LESSON (MODULE «GYMNASTICS») IN SECONDARY SCHOOL

The article is devoted to finding ways to increase the effectiveness of physical education lessons (module «Gymnastics») in secondary school. Experts point to the low efficiency of physical education lessons, which do not provide students with the necessary amount of physical activity. One of the main components that characterizes the physical activity of students is the motor density of the lesson. The introduction of the module «Gymnastics» in the educational process of physical education in primary school has shown that very often the teacher cannot provide a high motor density of the lesson. In our opinion, the correct organization of students in the classroom and rational teaching methods will help solve the problem, namely - to increase the motor density of the lesson.

Purpose: *to substantiate some organizational and methodological aspects of the lesson of physical culture (module «Gymnastics») in secondary school, which help to increase the motor activity of students.*

Methodology. *We used the following research methods: analysis and generalization of scientific and methodological literature and Internet sources, pedagogical observation. Scientific novelty: information about the organizational aspects of the lesson is clarified and supplemented. The methods of organizing and conducting exercises for general development, which increase the motor density of the lesson (module «Gymnastics») in primary school, are substantiated.*

Conclusions. *When considering the organization of students in the lesson, the teacher must take into account: the objectives of the lesson, the contingent of students and logistics.*

When choosing ways to conduct general developmental exercises, you need to give preference to intensive: current-passing, separate-passing, variable-passing and current.

In the main part of the lesson, when learning exercises on gymnastic devices, to increase motor density it is necessary to use auxiliary devices and equipment. The current method of performing the exercises should be used only after the students have learned the exercises.

Keywords: *primary school, physical education lesson, schoolchildren, motor density, organizational and methodological aspects.*

Стаття надійшла до редакції 15.02.2021

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України ***М. О. Носко***